2. Babushkyn A. P. Typy kontseptov v leksyko-frazeolohycheskoi semantyke yazyka / A. P. Babushkyn – Voronezh : Yzd-vo VHU, 1996. – 104 s.

3. Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy (z dod. i dopov.) / Uklad. i holov. red. V. T. Busel. – Kyiv ; Irpin : VTF «Perun», 2005. – 1728 s.

4. Kononenko V. Kontsepty ukrainskoho dyskursu : monohrafiia / Vitalii Kononenko. – Kyiv; Ivano-Frankivsk, 2004. – 248 s.

5. Kubriakova E. S. Yazyk y znanye: na puty poluchenyia znanyi o yazyke. Chasty rechy s kohnytyvnoi tochky zrenyia. Rol yazyka v poznanyy myra. – Moskva : Yazyky slavianskoi kultury, 2004. – 560 s.

6. Pavylenys R. Y. Problema smysla: sovremennyi lohyko-fylosofskyi analyz yazyka / R. Y. Pavylenys. – Moskva : Mysl, 1983. – 286 s.

7. Poliuzhyn M. M. Kontseptualna systema yak bazove poniattia kohnityvnoi semantyky y teorii movnoi osobystosti / M. M. Poliuzhyn // Problemy romano-hermanskoi filolohii. Zbirnyk naukovykh prats. Uzhhorod: Lira, 2005. – S. 5–19.

8. Prykhodko A. M. Kontsepty i kontseptosystemy / A. M. Prykhodko. – Zaporizhzhia : Premier, 2008. – 332 s.

9. Selivanova O. O. Suchasna linhvistyka: terminolohichna entsyklopediia / O. O. Selivanova. – Poltava : Dovkillia, 2006. – 716 s.

Dzherela

Kostenko L. V. Vybrane / L. V. Kostenko. – Kyiv : Dnipro, 1989. – 559 s.

Олександр Петров
(м. Вінниця)

УДК 81’1 : 81’373.7 – 115 : 168.522

ЕПІСТЕМОЛОГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ЗІСТАВНО-ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО НАПРЯМУ В СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ

У пропонованій статті проаналізовано сутність, напрями та основні дослідницькі принципи зіставної лінгвокультурології, описано мету зіставно-лінгвокультурологічного аналізу мовних явищ, простежено тісний зв’язок зіставної лінгвокультурології з такими сучасними напрямами мовознавчої науки, як лінгвоконцептологія та теорія міжкультурної комунікації. У статті також висвітлено коло наукових проблем зіставної лінгвокультурології.

Ключові слова: *лінгвокультурологія, зіставна лінгвокультурологія, культура, лінгвоконцептологія, міжкультурна комунікація, концепт.*

Постановка проблеми. Наукові праці вітчизняних і зарубіжних дослідників: С. Г. Воркачова [3], В. В. Воробйова [4], І. О. Голубовської [5], В. В. Жайворонка [8], В. І. Карасика [9], В. І. Кононенка [12] В. В. Красних [13], В. А. Маслової [14], К. І. Мізіна [16], О. О. Селіванової [20], О. В. Тищенка [22] та ін. – які з’явилися на пострадянському мовознавчому просторі в кінці XX – на початку XXI ст. стали вагомим поштовхом для становлення низки нових перспективних лінгвістичних дисциплін, таких, як

психолінгвістика, лінгвоконцептологія, етнолінгвістика та лінгвокультурологія. Осмислення ролі мови в розумово-мовленнєвій діяльності її носіїв, що нерозривно пов'язана з національною ідентичністю, культурою та освітою мовної особистості, перебуває сьогодні в центрі пильної уваги сучасної мовознавчої науки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Висловлюючи спільну позицію щодо синтезувального характеру лінгвокультурології, яка дозволяє вивчати взаємодію мови й культури в процесі їхнього функціонування, науковці постійно вносять свої корективи у визначення цього новітнього напряму сучасної лінгвістики. Зокрема, слушною в цьому зв'язку є думка М. Л. Ковшової [11, с. 3]: «Лінгвокультурологічний підхід ґрунтується на положенні, що культура втілює свій ціннісний зміст у мові як найбільш універсальному засобі найменування світу. Органічний зв'язок мови, культури й національного менталітету, з одного боку, та поступальний рух лінгвістики до виявлення механізмів взаємодії цих фундаментальних систем, з іншого, – підтверджують об'єктивність наукової думки в поєднанні лінгвістики та культурології в нову дисципліну. Основна мета лінгвокультурологічного напряму полягає у виявленні способів і засобів утілення «мови» культури у змісті мовних одиниць».

В. А. Маслова [14, с. 28–30] стверджує навіть про існування лінгвокультурологічних шкіл, у яких основну увагу зосереджено на різних критеріях: 1) предмет досліджень шкіл Ю. С. Степанова та Н. Д. Арутюнової становлять культурні константи на основі текстів із позиції віддаленого в часі спостерігача; 2) у межах школи В. М. Телія розглядаються мовні явища з позиції носія мови; 3) близька до лінгвокраїнознавства школа В. В. Воробйова займається вивченням власне мовних реалій.

Мова ж натомість є матеріальною основою думки в її словесно-логічному вигляді; вона утворює знакову (семіотичну) систему, яка має природний характер, закономірно розвивається та виявляє внутрішню цілісність і єдність [10]. При цьому мову вважають скарбницею колективного досвіду та сполучною ланкою між поколіннями [2]. Тобто мова становить поліфункціональну систему, призначену бути:

1) найважливішим засобом людського спілкування – комунікативна функція;

2) засобом вираження думок, пізнання – когнітивна функція;

3) засобом вираження емоцій, оцінок – емоційно-оцінна функція;

4) засобом впливу – волюнтативна функція;

5) засобом передачі інформації – інформативна функція;

6) засобом збереження традицій певної культури, історії того чи того народу тощо.

Аналіз лінгвокультурологічних праць дає змогу виокремити такі напрями досліджень у царині лінгвокультурології:

1) лінгвокультурологія окремої соціальної групи / етносу в певний період розквіту культури (предметом дослідження виступає конкретна лінгвокультурологічна ситуація);

2) діахронічна лінгвокультурологія (зміни лінгвокультурологічного стану етносу за певний проміжок часу);

3) порівняльна лінгвокультурологія (лінгвокультурні вияви різних, але взаємопов'язаних етносів);

4) лінгвокультурна лексикографія (створення лінгвокраїнознавчих словників), яка розвивається нині особливо активно;

5) зіставна лінгвокультурологія (лише починає створювати свій епістемологічний апарат).

Метою пропонованої статті є аналіз епістемологічного інструментарію зіставної лінгвокультурології як новітнього напряму в сучасному мовознавстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній мовознавчій науці чіткої та усталеної дефініції зіставної лінгвокультурології наразі не існує [17, с. 38–40], оскільки, як зазначено вище, формується методологічний апарат цієї наукової галузі. Г. М. Алімжанова, наприклад, визначає зіставну лінгвокультурологію як «самостійну інтердисциплінарну галузь науки синтезувального типу, яка вивчає у зіставному ракурсі на матеріалі двох і більше мов взаємодію мови й культури як цілісних структур за допомогою системних методів та з орієнтацією на сучасні пріоритети й культурні настанови, вивчає взаємодію мов і культур у їхньому функціонуванні» [1, с. 6]. Однак К. І. Мізін [17, с. 38–40] слушно, на нашу думку, зауважує, що ця дефініція є розмитою: тут не зрозуміло, по-перше, як тлумачить дослідниця поняття «системні методи»; по-друге, не визначено, з якою метою треба досліджувати взаємодію мови й культури двох і більше лінгвосоціумів; по-третє, якщо вже зазначено, що вивчення мови й культури варто орієнтувати на сучасні пріоритети та культурні настанови, то потрібно було б уточнити, на які конкретно; по-четверте, не зрозуміло, що криється під тезою «взаємодія мов і культур у їхньому функціонуванні», оскільки її можна тлумачити як натяк на те, що взаємодію мови й культури потрібно вивчати винятково у функціональному аспекті, хоча лінгвокультурна інформація значною мірою акумулюється на рівні мови; по-п’яте, не уточнено, чи ця взаємодія мови й культури має досліджуватися лише на певному синхронічному зрізі, чи важливо залучати й діахронічний аспект вивчення лінгвокультурологічних одиниць.

На тлі розмитої дефініції зіставної лінгвокультурології мета останньої є загалом визначеною:

1) виявлення культурного тла мовної одиниці, що дає змогу співвіднести поверхові структури мови з їхньою глибинною сутністю;

2) опис культурного простору крізь призму мови й дискурсу;

3) установлення культурного тла комунікативного простору;

4) визначення способів, за допомогою яких мова втілює у своїх одиницях, зберігає та транслює культуру;

5) ідентифікація втілення в живій національній мові матеріальної культури та менталітету, які виявляються в мовних процесах та в їхній подвійній спадкоємності з мовою і культурою етносу.

З огляду на цю мету об’єктом вивчення зіставної лінгвокультурології є втілення культур різних етносів у мовних одиницях, категоріях і відношеннях між ними, а предметом – репрезентація та інтерпретація втілення певної культури в системі мови на тлі зіставлення з іншими культурами й мовами для встановлення спільних і відмінних рис цих лінгвокультур у синхронії [17, с. 7].

Основними принципами, на яких ґрунтується зіставна лінгвокультурологія, науковці називають антропоцентризм, експланаторність, етноцентризм і функціоналізм. При цьому антропоцентризм уважається базовим принципом, який мовознавчі дисципліни залучають для вивчення кореспонденції мови й культури в їхньому тісному взаємозв’язку. Прикметно, що антропоцентризм, згідно з яким людину розглядають як центр і найвищу мету світобудови, має безпосередні витоки з лінгвістичної концепції В. фон Гумбольдта про мову як «дух народу». Основою філософсько-методологічної бази зіставної лінгвокультурології є

концепція В. фон Гумбольдта і теорія лінгвальної відносності Сепіра-Уорфа (В. В. Воробйов, В. А. Маслова, К. І. Мізін та ін.).

Мова, згідно із цією концепцією В. фон Гумбольдта та його послідовників (Й. Л. Вайсґербер, О. О. Потебня, Й. Трір та ін.), є дзеркалом культури, історичною пам'яттю про соціально значущі події в житті соціуму, виразником і зберігачем несвідомого стихійного знання про світ, оскільки «вона бере активну участь у всіх найважливіших моментах культурної творчості – виробленні уявлень про світ, їх фіксуванні й подальшому осмисленні» [19, с. 30]. Тому «не варто вивчати духовну своєрідність народу відокремлено від мови» [7, с. 68]. Специфічний для кожної мови спосіб поєднання звукової оболонки зі значенням В. фон Гумбольдт укладає в поняття «форма мови», що фактично є передвісником поширеного сьогодні поняття «мовна картина світу» (М. Блек, В. В. Жайворонок, Ю. М. Караулов, Л. А. Лисиченко, К. І. Мізін, В. І. Постовалова, Н. В. Слухай, А. А. Уфімцева, Д. Хаймс та ін.), оскільки, розрізняючи зовнішню і внутрішню форми мови, цей геніальний науковець віддає перевагу внутрішній формі як внутрішній структурі мови загалом, що втілює національний дух, перетворений у вербальні знаки й коди.

Лінгвофілософська концепція «духу народу» передувала зародженню в другій половині XX століття гіпотези лінгвальної відносності Сепіра–Уорфа, яка виникла на ґрунті ідей американської етнолінгвістики. Основну ідею цієї гіпотези простежуємо в словах американського антрополога Е. Сепіра: «Насправді «реальний світ» значною мірою неусвідомлено будується на мовних нормах певної групи […]. Ми бачимо, чуємо, сприймаємо так чи так ті або ті явища головним чином завдяки тому, що мовні норми нашого суспільства передбачають цю форму вираження» [21, с. 261].

Слушними, на нашу думку, є базові принципи зіставно-лінгвокультурологічного аналізу:

1) мова – це зовнішній вияв духу народу, бо мова народу є його дух, а дух народу є його мова;

2) пізнання світу залежить від мови, оскільки вона не безпосередньо відображає світ, а інтерпретує його;

3) у кожній мові закладено своє світобачення, і вона стає посередником між людиною та зовнішнім світом;

4) системи понять, що існують у свідомості людини, визначаються тією конкретною мовою, носієм якої є ця людина.

Навіть науковці-позитивісти не можуть заперечити той факт, що мова є більшою мірою ідеальним явищем, ніж матеріальним (два з трьох складників мовного знака є ідеальними), тому вона й становить той «ключик», за допомогою якого дослідник-лінгвокультуролог відкриває ментальний світ як окремої людини, так і всього лінгвосоціуму, і ширше – людства загалом.

Варто зазначити, що паралельно, переважно в Росії, набуває розвитку ще одна наукова дисципліна з подібним об'єктом і предметом вивчення – лінгвоконцептологія, яку розглядають як теоретичну базу міжкультурної комунікації, оскільки остання має прикладний характер. Зокрема, передумовою успішної міжкультурної комунікації є спільність когнітивної бази комунікантів. Остання містить знання про систему ключових концептів чужої лінгвокультури, які зумовлюють комунікативну поведінку представників цієї мовної спільноти. До того ж, вивчення базових концептів тієї чи тієї лінгвокультури сприяє формуванню когнітивної компетенції як «здатності (членів) соціуму розрізняти

ціннісні поняття, що лежать в основі його буття (базові концепти / константи), а також здатності вільно оперувати ними у процесі комунікації» [18, с. 65]. При цьому варто зіставляти такі концепти з їхніми аналогами у власній культурі, бо повного взаєморозуміння при міжкультурній комунікації часто не можна досягти через те, що комуніканти оперують концептами, які видаються з першого погляду універсальними, наприклад ЧАС, ПРОСТІР, ГРОШІ тощо, однак при зіставленні їхньої мовної об'єктивації у двох мовах виявляється національно-культурна специфіка цих концептів, зумовлена відмінностями на шкалі цінностей національно-культурних спільнот, їхніх менталітетів, що віддзеркалюється на комунікативній поведінці носіїв мов і культур [15, с. 120–121].

Саме останній момент є спільним для лінгвоконцептології, міжкультурної комунікації та зіставної лінгвокультурології, проте лінгвоконцептологія вивчає лінгвокультурно значущі концепти незалежно від зіставного аспекту, тобто такі дослідження можуть бути монолінгвальними, а це нівелює певною мірою, на нашу думку, їхню наукову значущість; міжкультурна комунікація робить акцент на комунікативній поведінці носіїв тієї чи тієї мови, і лише зіставна лінгвокультурологія покликана шляхом зіставного вивчення лінгвокультурних концептів виявити спільне й відмінне у світосприйнятті та світорозумінні різних мовних спільнот, що має неабияке як теоретичне, так і практичне значення за умов сьогоднішньої тотальної глобалізації.

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, зіставно-лінгвокультурологічний напрям у сучасній лінгвістичній науці базується на системному вивченні проблеми *мова – культура*, яка інтегрує дисципліни, що досліджують людину поза її мовою. Тому в межах цього підходу збігаються інтереси багатьох наук про людину. Мова ж є головною формою маніфестації та існування національної культури, виступаючи засобом реалізації внутрішньої форми вираження культури. Об'єктом вивчення зіставної лінгвокультурології як нового напряму мовознавчої науки, спрямованого на вилучення культуроносної інформації з мовних знаків на тлі зіставлення різних лінгвокультур, є втілення культури певного етносу в мовних засобах, а предметом – репрезентація та інтерпретація втілення культури в мові й мовленні на певному синхронічному зрізі в національному й загальнолюдському вимірах. За перспективу подальших наукових розвідок у межах пропонованої тематики вбачаємо застосування зіставно-лінгвокультурологічного напряму в дослідженні втілення культури певного етносу в мовних знаках у контексті зіставного аналізу з іншими етносами як близько-, так і віддаленоспорідненими.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алимжанова Г. М. Сопоставительная лингвокультурология : сущность, принципы, единицы : автореф. дис. на соиск. науч. степени доктора филол. наук : спец. 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» / Г. М. Алимжанова. – Алматы, 2010. – 50 с.

2. Верещагин Е. М. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного / Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров. – Москва : Рус. яз., 1990. – 247 с.

3. Воркачев С. Г. Счастье как лингвокультурный концепт / Сергей Григорьевич Воркачев. – Москва : ИТДГК «Гнозис», 2004. – 192 с.

4. Воробьёв В. В. Лингвокультурология : монография / Владимир Васильевич Воробьев. – Москва : РУДН, 2008. – 336 с.

5. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу : монографія / Ірина Олександрівна Голубовська ; [2-е вид., випр. і доп.]. – Київ : Логос, 2004. – 284 с.

6. Гудков Д. Б. Межкультурная коммуникация: проблемы обучения / Д. Б. Гудков. – Москва : МГУ, 2000. – 120 с.

7. Гумбольдт В. Избранные труды по языкознанию / Вильгельм Гумбольдт ; [пер. с нем. яз. и с предисл. Г. В. Рамишвили]. – Москва : Прогресс, 1984. – 397 с.

8. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика : Нариси / В. В. Жайворонок. – Київ : Довіра, 2007. – 262 с.

9. Карасик В. И. Языковый круг: личность, концепты, дискурс : монография / Владимир Ильич Карасик. – Москва : Гнозис, 2004. – 390 с.

10. Кибрик А. Е. Язык / А.Е. Кибрик // Лингвитический энциклопедический словарь. – Москва : Советская энциклопедия, 1990. – С. 623.

11. Ковшова М. Л. Семантика и прагматика фразеологизмов (лингвокультурологический аспект) : автореф. дис. на соиск. науч. степени доктора филол. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка» / М. Л. Ковшова. – Москва, 2009. – 48 с.

12. Кононенко В. І. Українська лінгвокультурологія / В. І. Кононенко ; [навч. посіб.]. – Київ : Вища шк., 2008. – 328 с.

13. Красных В. В. Этнопсихология и лингвокультурология : курс лекций / В. В. Красных. – Москва : ИТДГК «Гнозис», 2002. – 284 с.

14. Маслова В. А. Лингвокульторология : [учеб. пос. для студ. высш. учеб. завед.] / Валентина Авраамовна Маслова. – Москва : Изд. центр «Академия», 2001. – 208 с.

15. Медведева Т. С. К вопросу о сопоставлении лингвокультурных концептов / Т. С. Медведева // Вестник Удмуртского университета. – 2009. – Вып. 1 : История и филология. – С. 120–132.

16. Мізін К. І. Людина в дзеркалі компаративної фразеології : монографія / Костянтин Іванович Мізін. – Кременчук : Щербатих О.В., 2011. – 448 с.

17. Мізін К. І. Усталені порівняння англійської, німецької, української та російської мов в аспекті зіставної лінгвокультурології : автореф. дис. … доктора філол. наук : спец. 10.02.17 – порівняльно-історичне і типологічне мовознавство / К. І. Мізін. – Київ, 2012. – 32 с.

18. Олянич А. В. Презентационная теория дискурса / А. В. Олянич. – Москва : Гнозис, 2007. – 407 с.

19. Постовалова В.И. Лингвокультурология в свете антропологической парадигмы (к проблеме оснований и границ современной фразеологии) / В. И. Постовалова // Фразеология в контексте культуры. – Москва : Языки русской культуры, 1999. – С. 25–33.

20. Селіванова О. О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти) / Олена Олександрівна Селіванова. – Київ ; Черкаси : Брама, 2004. – 276 с.

21. Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии / Эдвард Сепир ; [пер. с англ. Е. Н. Перцова ; общ. ред. Е. А. Кибрик]. – Москва : «Прогресс», 1993. – 656 с.

22. Тищенко О. В. Обрядова семантика у слов'янському мовному просторі : монографія / Олег Володимирович Тищенко. – Київ : КНЛУ, 2000. – 236 с.

Петров А. Эпистемологический инструментарий сопоставительно-лингвокультурологического направления в современном языкознании.

В предлагаемой статье проанализирована суть, направления и основные исследовательские принципы сопоставительной лингвокультурологии, описывается цель сопоставительно-культурологического анализа языковых явлений, рассматривается тесная связь сопоставительной лингвокультурологии с такими современными направлениями

языкознания, как лингвоконцептология и теория межкультурной коммуникации. В статье также освещается круг научных проблем сопоставительной лингвокультурологии.

Ключевые слова: *сопоставительная лингвокультурология, концепт, культура, лингвоконцептология, межкультурная коммуникация.*

Abstract

Petrov O. The epistemic tools of the comparative-linguoculturological approach in the modern linguistics

Introduction. *The article presents the analysis of the essence, aim, approaches and investigation principles of the comparative linguoculturology. The interaction of the comparative-linguoculturology with other branches of linguistics and the range of its scientific problems are also revealed in the article.*

Purpose. *The purpose of the article is the analysis of the epistemic tools of the comparative-linguoculturological approach in the modern linguistics.*

Methods. *One of the main methods of the scientific investigations used in the article is the analysis of the modern works, which were written at the end of the 20th and the beginning of the 21st century in the field of comparative linguistics and it made a great contribution to the development of its new approach, i.e comparative linguoculturology.*

Results. *The comparative linguoculturology can be defined as the branch of the modern linguistics of an integration character, which studies the interaction of language and culture in the process of their functioning. The object of the comparative linguoculturology is regarded as the embodiment of culture of different ethnic groups in the form of language units as well as in their categories and interrelations. The subject of the comparative linguoculturological studies is the interpretation of the embodiment of a certain culture in the language system at the basis of the comparison with other cultures and languages in order to identify their common and distinctive features in synchrony. The main principles, which form the basis of the comparative linguoculturology, can be defined as the following: anthropocentrism, the principle of the explanation and interpretation of linguistic phenomena and facts, ethnocentrism and functionalism. Anthropocentrism is considered as the most important among the mentioned principles not only for the new linguistic paradigm in general, but also for those branches of the modern studies, which deal with the interrelation between language and culture in their close interaction. Linguoconceptology and the theory of cross-cultural communication, as competitive branches to comparative linguoculturology, also focus on the studies of the interrelation of language and culture, but concern mainly monolingual linguistic investigations, i.e within a certain language and culture, which can lower the scientific significance of such studies. The comparative linguoculturology, however, detects and describes the peculiarities of the conceptual system of a definite linguoculture at the basis of the result of contrast studies with other linguocultures, where the universal as well as individual features of categorization process can be singled out.*

Originality. *The analysis of the epistemic tools of the comparative linguoculturology as the new branch of the modern linguistics, revealed in the article, opens a wide range of the use of the linguistic methods with the purpose of study of interaction of language and culture of a certain ethnos.*

Conclusion. *The comparative linguoculturology, which purpose is the study of the embodiment of culture of different ethnic groups in the form of language units as well as in their*

categories and interrelations, can be considered as a perspective approach to the investigation of the language phenomena.

Key words: *comparative linguoculturology, concept, culture, linguoconceptology, cross-cultural communication.*

References

1. Alimzhanova G. M. Sopostavitelnaya lingvokulturologiya : suschnost, printsipyi, edinitsyi : avtoref. dis. … doktora filol. nauk : spets. 10.02.20 – sravnitelno-istoricheskoe, tipologicheskoe i sopostavitelnoe yazyikoznanie» / G. M. Alimzhanova. – Almatyi, 2010. – 50 s.

2. Vereschagin E. M. Yazyik i kultura: Lingvostranovedenie v prepodavanii russkogo yazyika kak inostrannogo / E. M. Vereschagin, V. G. Kostomarov. – Moskva : Rus. yaz., 1990. – 247 s.

3. Vorkachev S. G. Schaste kak lingvokulturnyiy kontsept / Sergey Grigorevich Vorkachev. – Moskva: ITDGK «Gnozis», 2004. – 192 s.

4. Vorobyov V. V. Lingvokulturologiya : monografiya / Vladimir Vasilevich Vorobev. – Moskva : RUDN, 2008. – 336 s.

5. Holubovska I. O. Etnichni osoblyvosti movnykh kartyn svitu : monohrafiia / Iryna Oleksandrivna Holubovska ; [2-e vyd., vypr. i dop.]. – Kyiv : Lohos, 2004. – 284 s.

6. Gudkov D. B. Mezhkulturnaya kommunikatsiya: problemyi obucheniya / D. B. Gudkov. – Moskva : MGU, 2000. – 120 s.

7. Gumboldt V. Izbrannyie trudyi po yazyikoznaniyu / Vilgelm Gumboldt ; [per. s nem. yaz. i s predisl. G.V. Ramishvili]. – Moskva : Progress, 1984. – 397 s.

8. Zhaivoronok V. V. Ukrainska etnolinhvistyka : Narysy / V. V. Zhaivoronok. – Kyiv : Dovira, 2007. – 262 s.

9. Karasik V. I. Yazyikovyiy krug: lichnost, kontseptyi, diskurs : monografiya / Vladimir Ilich Karasik. – Moskva : Gnozis, 2004. – 390 s.

10. Kibrik A. E. Yazyik / A. E. Kibrik // Lingviticheskiy entsiklopedicheskiy slovar. – Moskva : Sovetskaya entsiklopediya, 1990. – S. 623.

11. Kovshova M. L. Semantika i pragmatika frazeologizmov (lingvokulturologicheskiy aspekt) : avtoref. dis. na soisk. nauch. stepeni doktora filol. nauk : spets. 10.02.19 «Teoriya yazyika» / M. L. Kovshova. – Moskva, 2009. – 48 s.

12. Kononenko V. I. Ukrainska linhvokulturolohiia / V. I. Kononenko ; [navch. posib.]. – Kyiv : Vyshcha shk., 2008. – 328 s.

13. Krasnyih V. V. Etnopsihologiya i lingvokulturologiya : kurs lektsiy / V. V. Krasnyih. – Moskva : ITDGK «Gnozis», 2002. – 284 s.

14. Maslova V. A. Lingvokultorologiya / Valentina Avraamovna Maslova ; [ucheb. pos. dlya stud. vyissh. ucheb. zaved.]. – Moskva : Izd. tsentr «Akademiya», 2001. – 208 s.

15. Medvedeva T. S. K voprosu o sopostavlenii lingvokulturnyih kontseptov / T. S. Medvedeva // Vestnik Udmurtskogo universiteta. – 2009. – Vyip. 1 : Istoriya i filologiya. – S. 120–132.

16. Mizin K. I. Liudyna v dzerkali komparatyvnoi frazeolohii : monohrafiia / Kostiantyn Ivanovych Mizin. – Kremenchuk : Shcherbatykh O.V., 2011. – 448 s.

17. Mizin K. I. Ustaleni porivniannia anhliiskoi, nimetskoi, ukrainskoi ta rosiiskoi mov v aspekti zistavnoi linhvokulturolohii : avtoref. dys. … doktora filol. nauk : spets. 10.02.17 – porivnialno-istorychne i typolohichne movoznavstvo / K. I. Mizin. – Kyiv, 2012b. – 32 s.

18. Olyanich A. V. Prezentatsionnaya teoriya diskursa / A. V. Olyanich. – Moskva : Gnozis, 2007. – 407 s.

19. Postovalova V. I. Lingvokulturologiya v svete antropologicheskoy paradigmyi (k probleme osnovaniy i granits sovremennoy frazeologii) / V. I. Postovalova // Frazeologiya v kontekste kulturyi. – Moskva: Yazyiki russkoy kulturyi, 1999. – S. 25–33.

20. Selivanova O. O. Narysy z ukrainskoi frazeolohii (psykhokohnityvnyi ta etnokulturnyi aspekty) / Olena Oleksandrivna Selivanova. – Kyiv, Cherkasy : Brama, 2004. – 276 s.

21. Sepir E. Izbrannyie trudyi po yazyikoznaniyu i kulturologii / Edvard Sepir ; [per. s angl. E. N. Pertsova ; obsch. red. E. A. Kibrik]. – Moskva : «Progress», 1993. – 656 s.

22. Tyshchenko O. V. Obriadova semantyka u slovianskomu movnomu prostori : monohrafiia / Oleh Volodymyrovych Tyshchenko. – Kyiv : KNLU, 2000. – 236 s.

Марія Слободян
(м. Львів)

УДК 811.161.2'367.635'42

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ ЧАСТКИ *ГЕТЬ* У ХУДОЖНЬОМУ СТИЛІ

*У статті здійснено функційно-семантичний опис частки **геть** з урахуванням дискурсивної природи часток української мови. Охарактеризовано особливості вживання частки, зокрема, стилістичні обмеження, позицію у висловлюванні, синтагматику та синонімію. Окреслено роль **геть** у синтаксичній організації дискурсу, а саме – функціонування частки в синтаксичній компресії. З'ясовано найхарактерніші функційні вияви частки, установлено роль **геть** у формуванні точок зору; розглянуто найхарактерніші контексти вживання частки.*

Ключові слова: *частка, дискурсивні слова, дискурс, функційні вияви.*

Тривалий час частки української мови не були предметом зацікавлення вітчизняних мовознавців. Здебільшого їх розглядали в площині граматики. Однак на сучасному етапі вивчення можемо спостерігати посилену увагу лінгвістів до партикул і розширення дослідницького поля часток: їх розглядають у сфері комунікативно та прагматично зорієнтованої лінгвістики, а також з'ясовують роль часток у формуванні дискурсу.

Постановка проблеми. Сучасні лінгвістичні дослідження засвідчують, що науковці все більше звертають увагу на комунікативно-прагматичні можливості часток. Адже вони несуть у собі всю повноту комунікативного пласту висловлювання, тобто виражають відношення до ситуації чи елементів тексту один до одного.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед українських лінгвістів цим питанням займалися Ф. С. Бацевич, А. П. Загнітко, К. С. Симонова, О. С. Педченко та ін. Зарубіжні дослідники розглядають частки в контексті функціонування дискурсивних слів (далі – ДС) (інші назви – дискурсивні маркери, дискурсивні конектори, дискурсивні частки та ін.). Це, зокрема, праці B. Fraser, D. Schiffrin, L. Brinton, G. Andersen та ін.

Актуальність дослідження полягає в тому, що українське мовознавство характеризується недостатнім рівнем вивчення лінгвістичного статусу партикул і їхніх лінгвістичних особливостей, зокрема розгляд часток як ДС і дослідження їхніх семантико-прагматичних можливостей. **Новизна** роботи полягає в дослідженні функціонально-комунікативних можливостей партикул як ДС в українській лінгвістиці.